

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 12 februari 1915 kl. 3 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om vissa ändringar i gällande stadga angående folkundervisningen i riket.

I en inom andra kammaren av herrar *Runefors* och *Hallén* väckt motion nr 145 hemställas, att riksdagen ville besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om följande förändringar i stadgan av år 1897 angående folkundervisningen i riket:

§ 23.

1. Till biträdande lärare i folkskola, lärare i småskola samt lärare i mindre folkskola må antagas personer, vilka, jämte det att de äga den lämplighet för lärarekallet, som i föregående § 18 mom. a) omförmäles, antingen företett betyg över avlagd examen vid folkskoleseminarium eller över undergången prövning vid annat under offentlig kontroll stående seminarium.

2. I avseende på *befattnings ledigförklarande* och undervisningsprov iakttages vad i § 19 av denna stadga är föreskrivet.

3. *Skolrådet skall, inom den tid § 19 mom. 6 föreskriver, bland de sökande utse innehavare till den eller de ledigförklarade platserna. Härvid bör hänsyn tagas till de egenskaper, som i § 18 och i § 19 mom. 6 omförmälas.*

§ 24.

Efter slutet av mom. 1 tillägges: »på sätt i föregående § sägs».
Bihang till riksdagens protokoll 1915. 13 saml. 1 avd. 1 häft. (Nr 1.)

2. Vid småskola eller mindre folkskola, som blivit upprättad av husfäderna i en del av distriktet, må lärare av dem antagas, sedan hans behörighet blivit *efter de grunder, som i föregående § stadgas*, av skolrådet prövad och godkänd. Om antagandet göres ofördröjligen skriftlig anmälan hos skolrådet.

§ 25.

1. Då lärarebefattning är ledig eller lärare åtnjuter tjänstledighet, skall skolrådet draga försorg därom, att undervisningen uppehålls genom vikarie; och bör, om icke särskilda förhållanden därifrån föranleda undantag, icke någon därtill förordnas, som ej äger den i denna stadga föreskrivna behörighet att innehava den ifrågavarande tjänsten.

2. *Vikarie, som enligt denna paragraf antagits utan hänsyn till vad i § 19 av denna stadga sägs, må ej förordnas på längre tid än fyra veckor.*

Utskottet.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Den föreliggande motionen åsyftar, att genom förändringar i gällande stadga angående folkundervisningen godtycklighet må förhindras vid tillsättande av vissa lärarebefattningar. Motionärerna föreslå sålunda, att bestämmelserna beträffande tillsättning av extra ordinarie och biträdande lärare vid folkskolor samt lärare vid småskolor och mindre folkskolor måtte underkastas en revision i ändamål att inskränka området för skolråds befogenhet vid besättande av dessa tjänster, varigenom jämväl den fördelen skulle vinnas, att lärare, som ansåge sin lämplighet för sökt plats felaktigt eller orättvist bedömd, skulle beredas möjlighet att vinna säkrare juridiska hållpunkter för eventuellt klagomål, än vad som nu kan vara fallet. Motionen avser sålunda icke ordinarie folkskollärarejänster utan begränsar sig till de ovannämnda befattningarna.

Vid tillsättningen av här berörda tjänster söka helt visst skolråden i regel att på ett opartiskt sätt fullgöra sitt uppdrag. Men detta oaktat lär det nog icke kunna bestridas, att tillsättningar ske, som kunna giva anledning till anmärkningar, vilka icke sällan komma till uttryck i ortstidningarna och fackpressen. Motionärerna hänvisa också till besättandet av en extralärarebefattning, varvid en person skulle ha förbigåtts av en mindre meriterad medsökande. De upplysningar i saken, som i motionen lämnas, äro emellertid allt för ofullständiga, för att utskottet endast med ledning av dem skulle kunna bedöma, huruvida och i vilken omfattning mannamån vid detta tillfälle gjort sig gällande.

Sådana fall, då skolråd icke lyckats att träffa ett fullt objektivt avgörande utan medvetet eller omedvetet påverkats av ovidkommande synpunkter, förekomma dock icke endast beträffande tillsättning av icke ordinarie lärare utan också vid de åtgärder, som på skolrådet bero vid besättandet av ordinarie läraretjänster. Motionärerna framhålla visserligen med allt skäl, att de ordinarie lärarnas ställning härvidlag är rättsligt mera tryggad än de icke ordinaries. Men även beträffande tillsättningen av ordinarie folkskolläraretjänster innehåller folkskolestadgan bestämmelser, som medgiva ganska olika tolkningar och därmed utrymme för subjektiva omdömen. I § 19 heter det t. ex., att vid tillsättningen hänsyn bör tagas till »såväl de egenskaper, som i § 18 omförmålas, nit samt förmåga att upprätthålla ordning i skolan och att i övrigt leda barnens uppfostran som undervisningsskicklighet, kunskaper och färdigheter samt under föregående tjänstgöring förvärvat erfarenhet». Det skall sålunda tagas hänsyn till olika slag av kvalifikationer, men det säges icke, huru mycken hänsyn skall tagas till det ena eller det andra eller vilket bör sättas i första rummet. Härav måste vid tillämpningen av ifrågavarande stadgande nödvändigt göra sig gällande en viss subjektiv uppfattning, som lätt kan få utseende av partiskhet. Härtill kommer, att tillämpningen av betygsskalorna ingalunda är överensstämmande vid de olika seminarierna, vilket gör, att samma betygsgrad kan beteckna ganska olika kunskapsmått. Dessutom äro normerna för utdelandet av tjänstgöringsbetyg högst väsentligt varierande inom olika skolråd. Som normalbetyg betrakta somliga skolråd betyget »berömlig», andra skolråd däremot betyget »godkänd». Detta medför, att en fullt opartisk prövning av olika sökandes examens- och tjänstgöringsbetyg ofta måste bliva förenad med högst betygdande svårigheter.

Motionärerna uttala vidare som önskemål, att ifrågavarande befattningar skulle ledigförklaras på det sätt, som i § 19 mom. 1 av folkskolestadgan föreskrives angående ordinarie lärareplats, detta för att förekomma, att dylika beställningar tillsätts i »hemlighet». Den officiella tidningen för annonsering av läraretjänster är Post- och Inrikes Tidningar, men som denna tidning knappast alls läses av de personer, om vilka det här är fråga, skulle ett sådant stadgande som det av motionärerna förordade i praktiken bliva av föga eller intet värde. Frågan om den legala annonseringen av tjänster torde emellertid i annat sammanhang komma till behandling under innevarande riksdag.

Frågan om småskollärarepersonalens ställning skulle otvifvelaktigt erhålla den mest tillfredsställande lösningen, om dessa lärare, beträffande tillsättning och entledigande, bleve likställda med ordinarie lärare.

Motionärernas förslag, att vikarierande lärare ej må förordnas på längre tid än fyra veckor, såvida han antagits utan hänsyn till vad i § 19 sägs, kan utskottet icke tillstyrka, då utskottet anser, att antagandet av detta förslag skulle medföra mycket stora praktiska olägenheter.

I enlighet med sin åsikt, att till biträdande lärare i folkskola, lärare i småskola samt lärare i mindre folkskola ingen må antagas, som icke företett betyg över avlagd examen antingen vid folkskoleseminarium eller annat under offentlig kontroll stående seminarium, yrka motionärerna, att senare delen av § 23 mom. 1 måtte utgå. Emellertid torde de fordringar, som motionärerna här uppställa, vid tillsättningen av ifrågavarande tjänster allmänt betraktas som minimifordringar och deras önskemål sålunda redan vara praktiskt taget förverkligade, vartill ju i sin mån den relativt rikliga tillgången på kvalificerade småskollärarynnor bidragit. Det torde kunna antagas, att folkskoleöverstyrelsen vid en blivande revision av bestämmelserna om tillsättning av lärare-tjänster kommer att föreslå ett strykande av senare delen av ifrågavarande moment såsom onödig. Utskottet har av dessa skäl icke ansett sig böra förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t i här berörda avseende.

Utskottet har sålunda icke velat förneka behovet av en reform rörande tillsättningen av icke ordinarie lärare, men då utskottet anser, att en reform i denna del icke skulle medföra avsedd nytta med mindre förändringar infördes i åtskilliga andra avseenden och även rörande ordinarie lärares tillsättning, har utskottet icke velat tillstyrka bifall till en hemställan, som icke innefattar frågan i hela dess vidd.

På grund av vad utskottet anfört får utskottet hemställa,

att herrar Runefors' och Halléns förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 februari 1915.

På utskottets vägnar:

NILS HELGER.